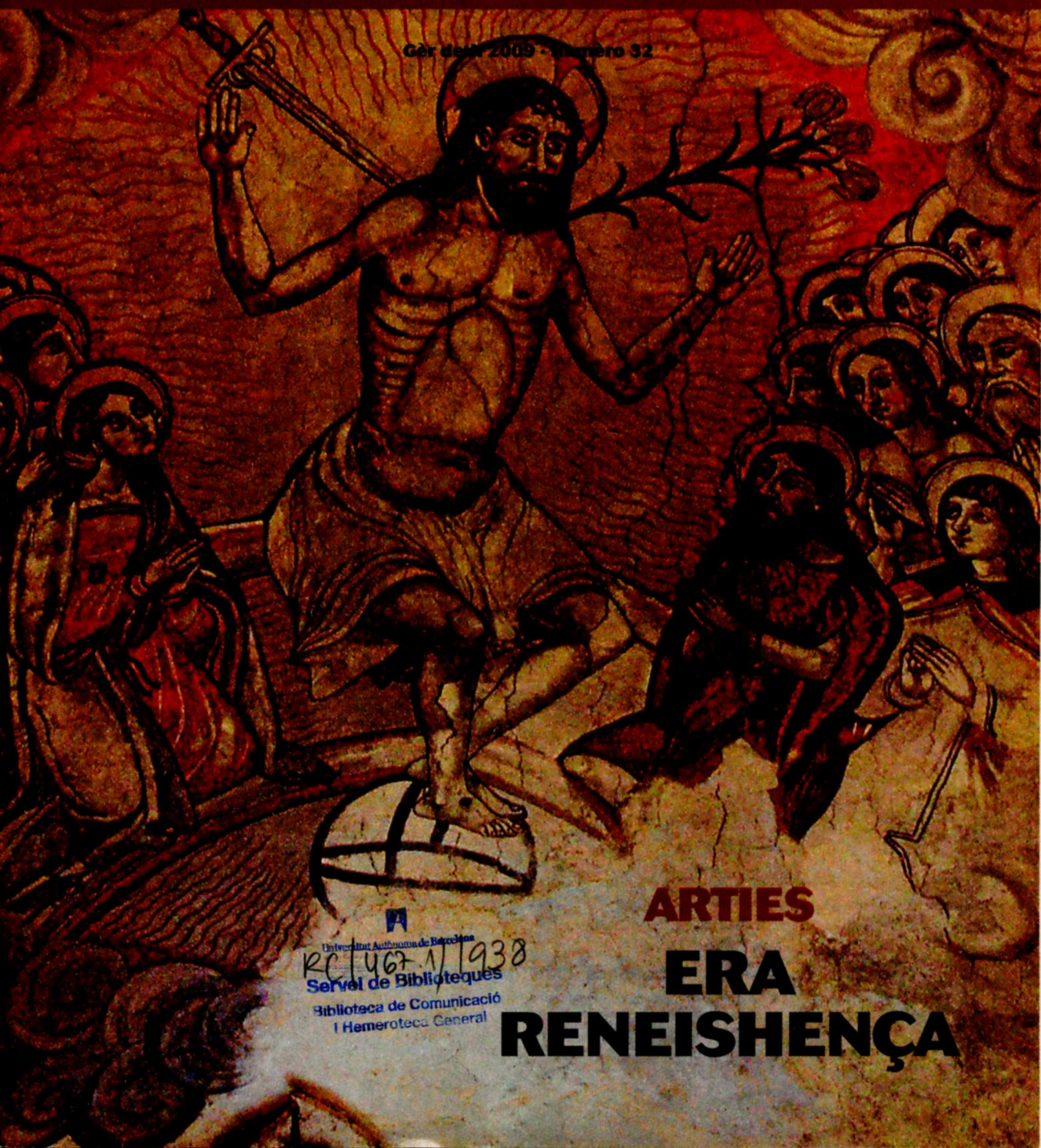

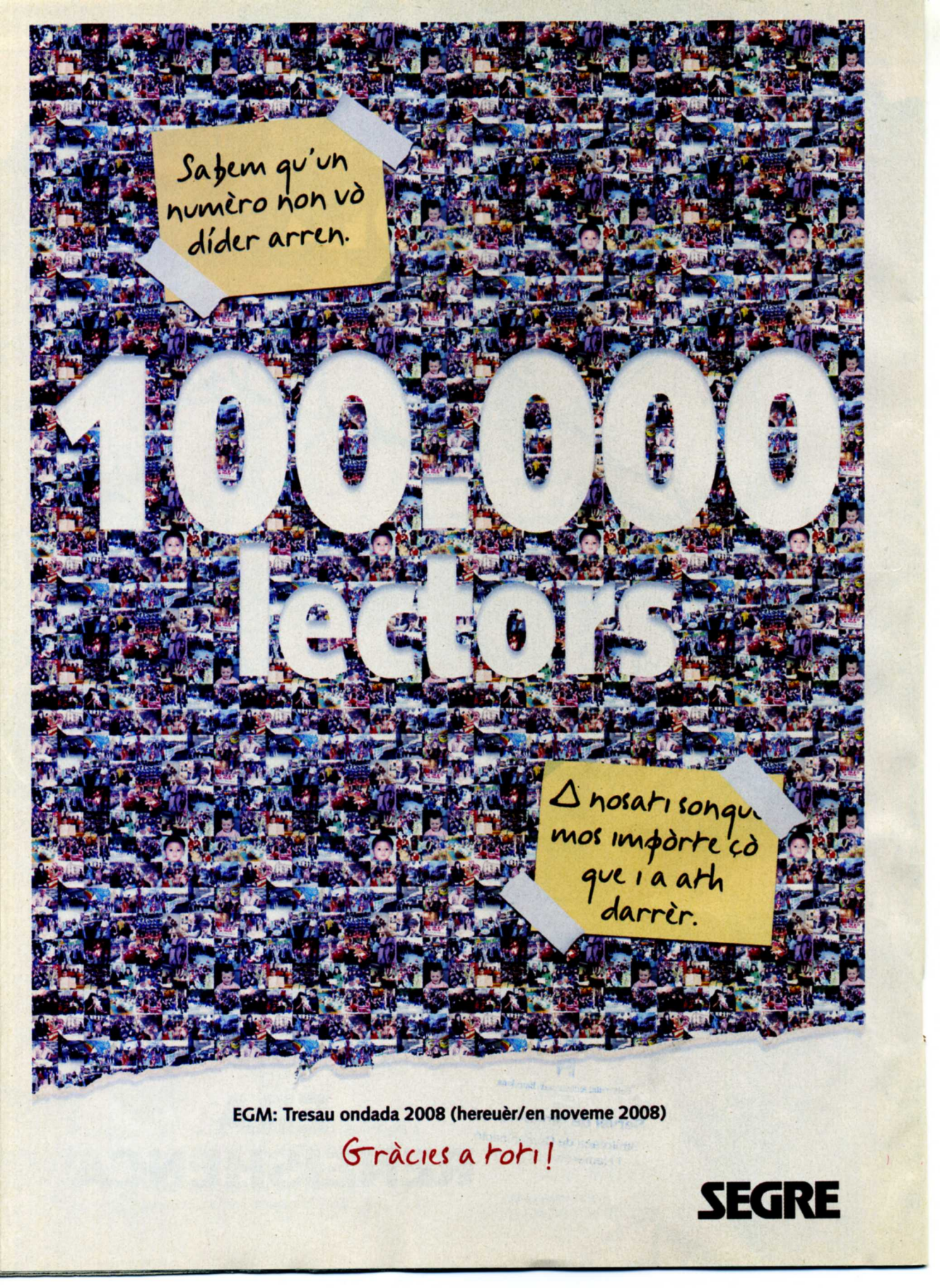
ATH DIA

Gener del 2009 - Número 32

Universitat Autònoma de Barcelona
Rc 1467/1/1938
Servei de Biblioteques
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

ARTIES
ERA
RENEISHENÇA

Sabem qu'un
numèro non vò
d'ider arren.

100.000 lectors

Δ nosati sonque
mos impòrte cò
que i a ath
darrèr.

EGM: Tresau ondada 2008 (hereuèr/en noveme 2008)

Gràcies a toti!

SEGRE

4

Un simbèu
Era reneishença
dera Santa Maria
d'Artes, un simbèu
d'Aran

per A.Sàez

12

Entrevista

Ramiro López a
recuperat eth
mestièr de
picapeirèr

per Neus Martí

14

Famosi

Eth corredor de
cares famoses
pera Val qu'ei fòrça
abituau

per Anna Geli

En tot desafiar era crisi

En temps de crisi que conven veir era botelha miei plea. Òc, plan segur qu'era economia mondiau trantalhe e qu'açò mos afècte a toti. Mès non mos podem deishar véncer peth descoratjament. Aué recuelhem bones notícies entàs pòches des aranesi. D'ua banda, dempús de quauqui annus horribilis enes qu'era nhèu semblaue auer desertat, auem eth paísatge tan blanc que toti es esquiadors auràn era sua baishada. D'auta banda, auem començat er an damb era recuperacion de Santa Maria d'Artes. E açò, de rebucada, tanben mos acabarà retornant. Era conservacion deth paísatge e er auviatge an fòrça a veir damb era fidelizacion deth turista. E que dure!

20

J.A.Serrano
"Ei impagable era
promocion que
mos a hèt era
Familha Reiau"

per A.S.M.

22

Fidèls

Fòrça toristes
partissen damb era
pròplèu resèrva
encargada

per Anna Geli

26

Balanç

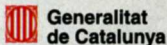
Eth sindic d'Aran,
Francés Boya, hè
balanç der an
2008

Edite Diari Segre, S.L.U.
Depòsit Legau: L-1160-05.

President: Robert Serentill Utgés.
Director Executiu: Juan Cal Sánchez.
Coordine: Anna Sàez Mateu.
Maquetacion: Anna Barcala Sirvent.
Impression: Lerigraf SLU.

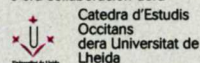
Damb eth suport dera
Generalitat de Catalonha

e eth Conselh Generau d'Aran

e era colaboracion dera

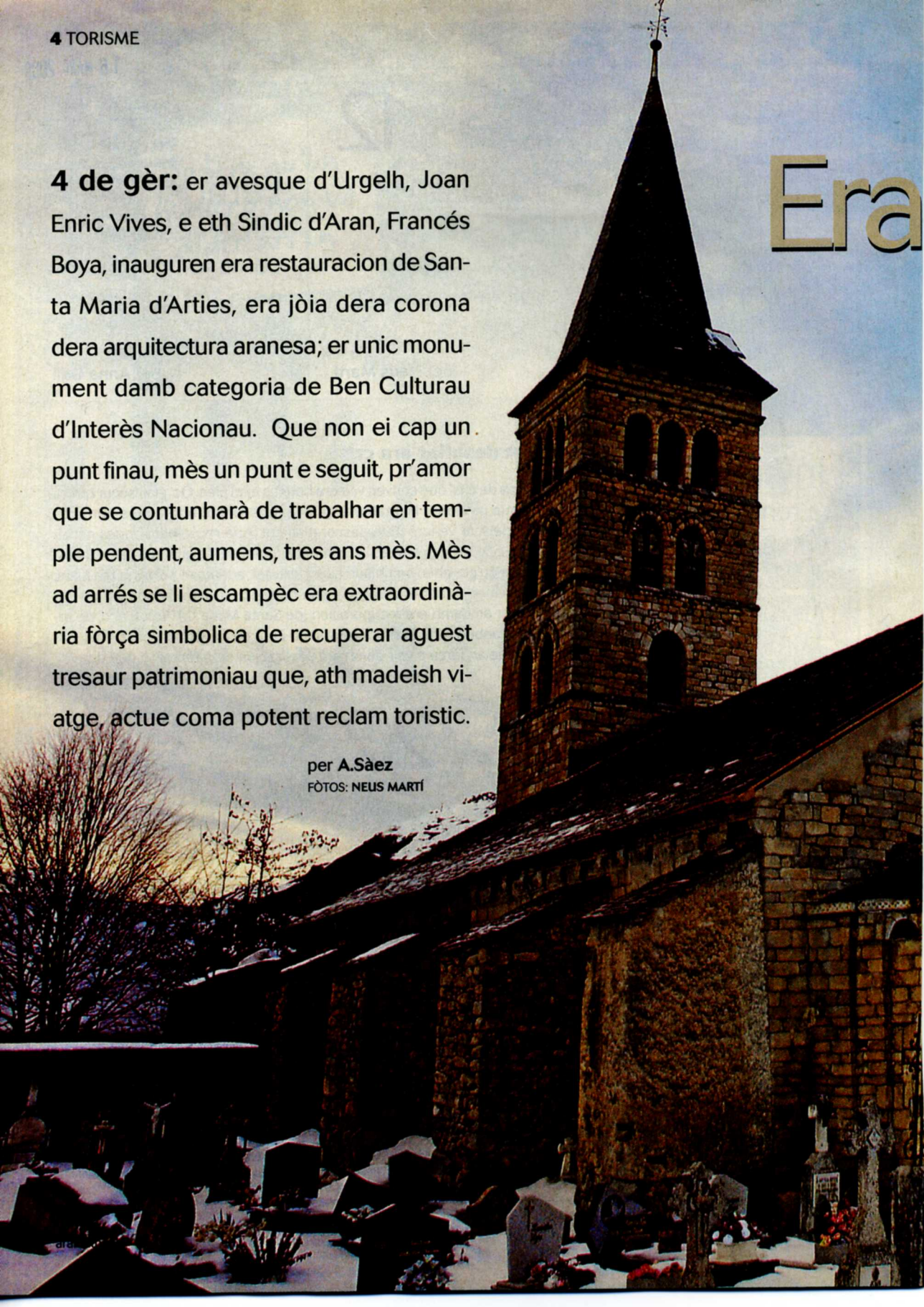

Collaboren en aquest numerò: Mikel Aristregi, Francèsc Boya, Aitor Carrera, Angelina Cases, Anna Geli, Xavi Gutiérrez, Eisharc Jaquet, A. Marqués, Neus Martí, Maria Monge, Jèp de Montoya, Alba Orrit, Jusèp Loïs Sans, Jordi Suils, Xavier Ubeira e Andreu Vidal

4 de gèr: er avesque d'Urgelh, Joan Enric Vives, e eth Sindic d'Aran, Francés Boya, inauguren era restauracion de Santa Maria d'Arties, era jòia dera corona dera arquitectura aranesa; er unic monument damb categoria de Ben Culturau d'Interès Nacionau. Que non ei cap un punt finau, mès un punt e seguit, pr'amor que se contunharà de trabalhar en temple pendent, aumens, tres ans mès. Mès ad arrés se li escampèc era extraordinària fòrça simbolica de recuperar aguest tresaur patrimoniau que, ath madeish viatge, actue coma potent reclam toristic.

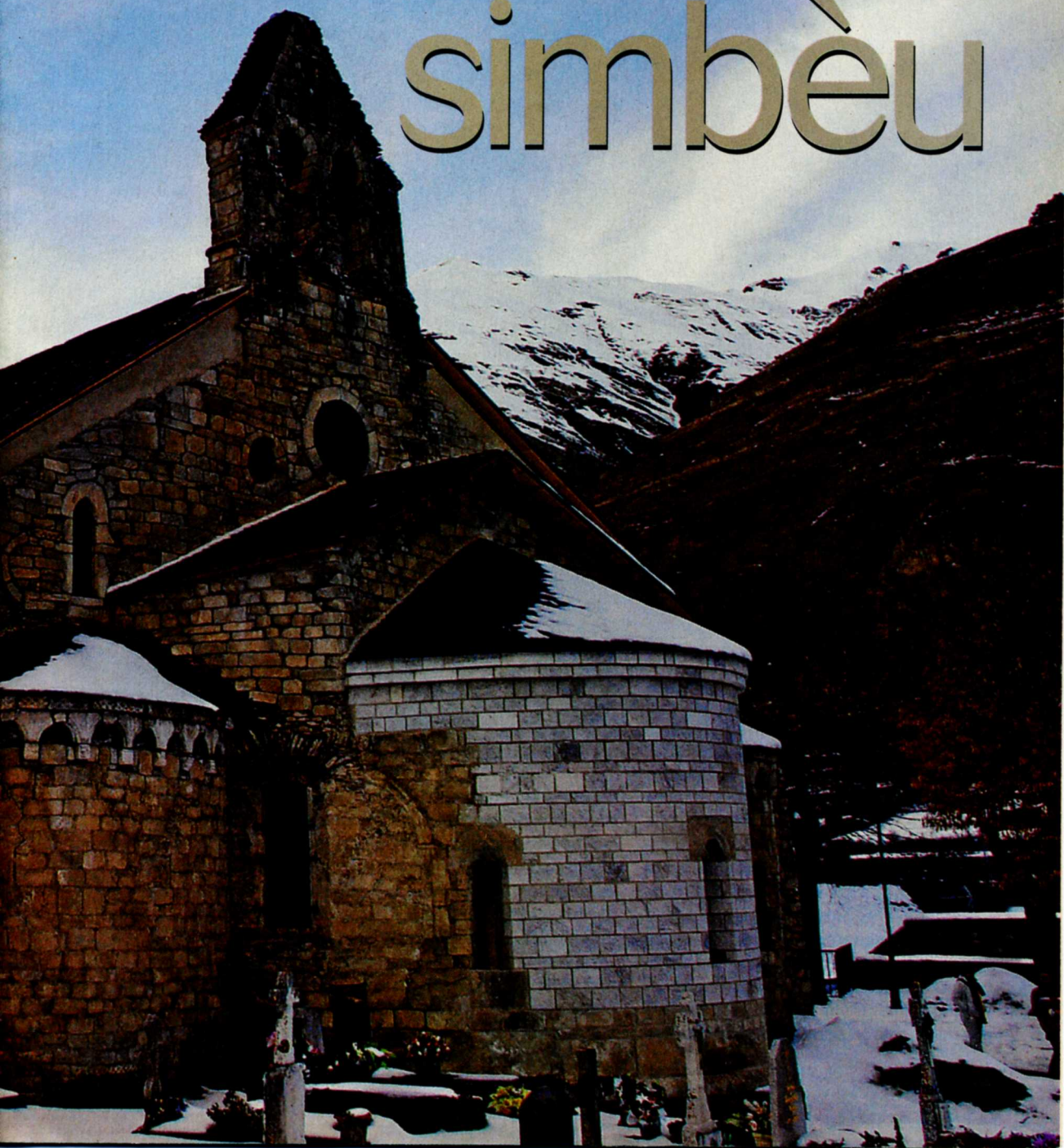
per A.Sàez
FOTOS: NEUS MARTÍ

Era

SANTA MARIA D'ARTIES

reneishença d'un
simbèu

A

rrés melhor qu'er istorian e arqueològ Pèir Còts entà descobrimos es secrèts qu'amague Santa Maria d'Arties. Còts a estat deuant

dera restauracion d'aguest monument e non amague eth sòn entusiasme per un trabalh que, soslinhe, non s'a acabat. Tecnicaments, çò que s'inauguraue eth passat dia 4 ère era recuperacion dera absida centrau que

s'auie perdut en sègle XVIII, era consolidacion des tribunes deth còr e era recuperacion de pintures muraus. Tanben s'auie renauit eth paviment deth presbiteri. Ues òbres qu'auien supausat ua inversion de 350.000 èuros e as que tanben calie somar-i eth renauiment dera illuminacion exteriora e interiora deth temple a cargue de Fecsa. Se ben ei estrictaments cèrt que s'an amiat a tèrme aquestes accions en concrèt, tanben n'ei que, dempús de parlar damb Pèir Còts,

Es pintures muraus de Santa Maria hèn part der atractiu deth temple. Non tot ei romaníc en Aran.

es accions non s'acaben pas ací. Per qué? Donques pr'amor qu'es òbres tan de besonh que s'an hèt en Santa Maria an aportat fòrça lutz ara istòria non sonque dera glèisa en qüestion, mès ara istòria d'Aran. "Era prumèra suspresa siguec quan amièrem a tèrme es estudis prealables ara intervencion e hèrem ua prospeccion arqueologica entà documentar es fondaments". Estonada majuscula donques qu'emergic era glèisa prerromànica. Ei a dèder, eth temple primitiu sus eth

que s'erigic Santa Maria. Ei evident qu'es glèises romaniques non apareisheren coma mis-harnons d'un dia entar aute e qu'abans dera edat mejana es vals pirenenques ja èren crestianes. Istorianes e arqueològs ac an clar. Ara ben, lèu jamès se pòt documentar aquest temple primitiu. Coma molt, n'apareishen bèri vestigis. Es restauracions amiades a tèrme en epòques enes que non se trabalhau damb era rigor actuau serviren entà salvagardar er auviatge, mès en fòrça casi, es intervencions tanben aueren un desastrós efecte segondari, donques que se perdec fòrça informacion en camin. "Non cau criticar aquestes accions pr'amor que cau arrecónèisher que sigueren vitaus entà que non queiguesen literalaments bèri monuments, mès ara trabalham de manèra fòrça diferenta", avertís er arqueològ. Ja non s'invente. Se rebastís sus çò qu'ei perfèctaments documentat e tostemp en tot deishar pro pistes as futurs arqueològs e as pròpris visitants, de quina ei era part reformada. Ei eth cas de Santa Maria. En sègle XVIII s'i hec ua intervencion que se tradusic ena eliminacion dera absida centrau deth temple. Ara s'a rehèt. "Mès non mos l'auem trèta dera manja, mès qu'ère fòrça clar coma ère era originau e quines dimensions auie". Es catacions prealables permeteren saber quina ère era volumetria d'aguesta absida. "Que te cau mèter ena pèth de qui bastic era glèisa", resumís Pèir Còts. E sajar de trabalhar coma ac heren eri. Atau s'a hèt. Es pèires dera absida s'an talhat a man. Eth picapeirèr Ramiro López a estat er encarcat de hè'c. S'an agut de besonh cinc centes pèires de marbre de diferentes mesures. "Fòrça gent s'a estonat quan auem metut marbre e mos demanen per qué era absida ei tan blanca". Curiosaments, era rèsta dera bastissa ei hèta damb eth madeish tipe de pèira. "Damb eth pas des ans s'igualarà eth color. Era rèsta ei mès escura pes inclemències deth temps". Coma qu'a long

Era 'naua' absida de Santa Maria se ve fôrça blanca, mès era pèira qu'ei exactaments coma era emplegada en temple medievau: marbre. Eth pas deth temps igualarà eth color.

tèrme non i aurà distincion entre era part medievau e era deth 2009 s'a decidit hèr era part des juntures des carrèus mès ampla entà pr'amor que sigue clar a on comence ua epòca e a on acabe era auta.

UN BÈL CONTENGUT

Santa Maria ei Ben Culturau d'Interès Nacionau. E ac ei dempús deth 1978. Ei ua glèisa de grana beutat ena qué destaquen, entre fôrça d'auti elements, era robusta tor campanau gotica. Mès qué la hè tan singulara? Pèir Còts ac a clar: "Santa Maria destaque mès peth sòn contengut que coma contenedor". Acostumam a trobar es glèises pirenenques fôrça uedes, fôrça despolhades. O fôrça transformades. En Santa Maria d'Arties, mès, "ac auem tot". I a romanic, i a gotic (eth retaule se considèra ua òbra mèstra d'aguest estil artistic), mès tanben i a elements dera reneishença e deth barròc fôrça interessants. "Es pentures muraus d'Arties son fôrça importantes". Tanben s'an restaurat, çò qu'a permetut descorbir nau elements e constatar qu'era pedada dera reneishença e eth barròc en aguesta glèisa "ei esquista". En aquest sens, es fragments de fresqui deth sègle XVI qu'an apareishut pendent eth procès de restauracion son eth melhor complement ath magnific retaule gotic dedicat ara Vèrge qu'ei era ueitau maravilha d'Aran. Li manque ua scèna que, recentaments, se trobèc en Musèu Maricel de Sitges incorrecatments documentada, mès ei ua òbra mèstra deth gotic. Eth retaule si-guec transportat ath Centre de Restauracion de Bens Mòbles dera Generalitat (alavetz plaçat en Sant Cugat) eth 1996 e non retornèc tà Arties enquiar an 2000.

Mès tornam ara bastissa e ara sua longa istòria. De hèt, ua causa va estacada damb era auta. "Es bastisses creishen e se transformen pr'amor que càmbien es besonhs". Açò explicarie perque bona part des glèises pirenenques daten des sègles XII-XIII. "Ei en

aguest moment quan es comunitats crestianes s'assoliden", explique Còts. Tanben a ua arrason d'èster que i age tantes glèises agranides en sègle XVIII, just quan s'elimine era absida centrau de Santa Maria d'Arties. "I a un important boom demografic que hè qu'es bastisses publicques, coma es temples, siguen petiti entàs nau besonhs". En tot partir d'aguesta basa mos interessam ara pera primitiva glèisa. Ère de nau simpla e dimensions fôrça mès petites qu'era actuau, damb ua amplada de mens de cinc mètres. Ena dusau fasa dera intervencion se saberàn mès causes que permetèràn confirmar era planimetria der imòble. Mès Pèir Còts avertís que serà malaisit empuntar damb tantes suspreses mau-grat que calgue rehèr eth tèrra. "Enes 70 se hègen intervencions fôrça agressives. En cas que mos aucupe era restauracion afectèc fôrça eth subsolèr e, donques, semble improbable recuperar eth paviment originau".

Mos quedaram damb eth dobte de se tantes intervencions ath long dera istòria son a causa de bèra patologia dera bastissa. Er arqueològ non pòt evitar arrir. "Bèra ua? Les a totes!" Maugrat era monumentalitat de Santa Maria, de que se bastic que rosigue problèmas pr'amor que non ei ben fundamentada, çò qu'a obligat a hèr fôrça intervencions ath long dera istòria "entà evitar que queiguesse". Que i auie perilh reau. Ua des columnes s'auie arribat a desplaçar 28 centimètres. En aquest sens cau tier en compde qu'era glèisa se fondamente sus un subsolèr format per grani blòcs de granit qu'aurien pogut experimentar movements peth hèt qu'Aran sigue ua zòna sismica. En tot cas, ara eth problèma qu'ei resolut e era seguretat dera bastissa ei garantida. Fôrça important se se ten en compde qu'ei ua glèisa dubèrta ath culte qu'enes iuèrns s'aumplís de parroquians deth Naut Aran e visitants. A banda d'aguest problèma de fondaments, Còts ahig qu'eth temple auie hèt part istoricaments d'un castèth e que se profite un

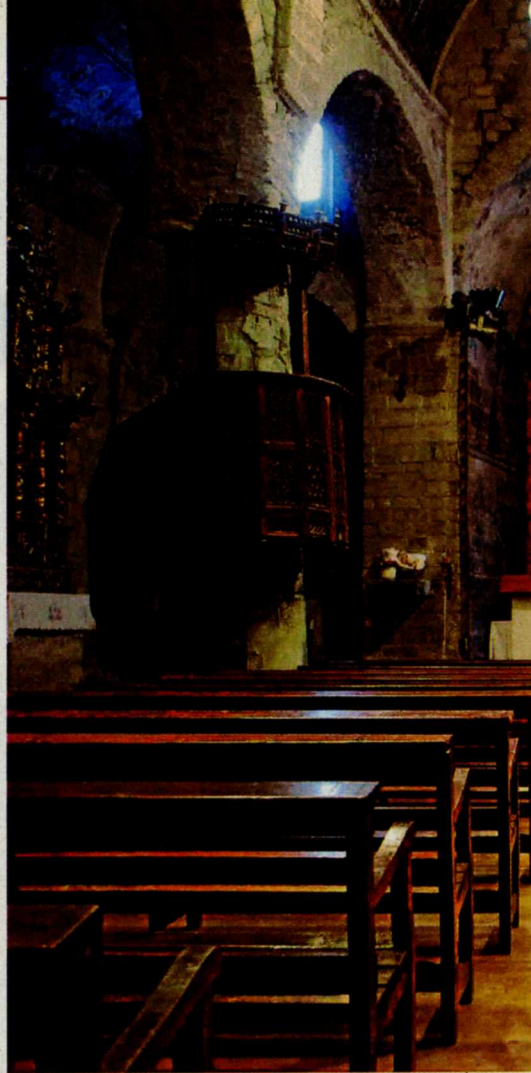
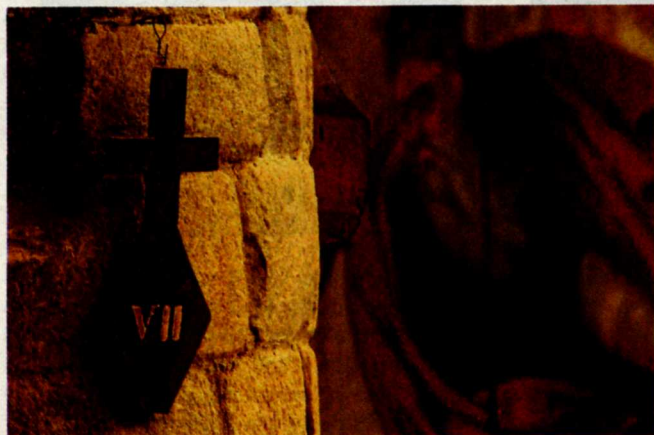

Era grana suspresa der ostiu de 2007

Intervier en un monument coma Santa Maria d'Arties supause auer de hèr prèviaments ua sèria d'estudis e prospeccions arqueològiques. En ostiu de 2007 s'amièren a tèrme aguesti trabalhs e era estonada entàs arqueològs siguec majuscula: prumèr apareishec era glèisa prerromànica sus era que s'erigic eth temple actua. Posterioraments, se trobèc ua necropolis que dejà enes conclusions preliminares semblaue mèns anciana. Se parlèc, iniciauments, deth sègle X, hèt que deishèc a toti damb era boca dubèrta. Mès ei qu'ara semble qu'ei fòrça anteriora (vedetz tèxte centrau). Es importants descubèrtes d'ara hè un an e miei ja hègen a pensar qu'era restauracion d'aguest temple declarat Ben Culturau d'Interès Nacionau non serie ua intervencion mèns, senon que supausarie era consolidacion d'un referent dera arquitectura aranesa damb tot çò qu'açò compòrte. Ei per açò que se ben eth dia 4 de gèr d'enguan s'inauguraue era recuperacion dera absida e des pentures muraus, era restauracion encara non se pòt dar per acabada e s'í contunharà invertint. Es catacions, mèns, non se poderàn agranir pr'amor qu'açò afectarie ar actua cementèri.

Romanic Dubèrt. Importanta injeccion economica de La Caixa

En temps de crisi era cultura qu'acostume a pagar es plats trincadi des retalhs pressupostaris. Erosaments, es excepcions existissen. Atau, er an començèc damb er anunci d'un convèni entre La Caixa e era Generalitat entà invertir 18 milions d'èuros en 74 monuments catalans, entre eri Santa Maria d'Arties. Eth president dera Generalitat, José Montilla, e eth de La Caixa, Isidre Faibé, signauen eth dia 8 de gèr un document en qué La Caixa se comprometie a aportar 18 milions d'èuros en quiar an 2013. Era partida mès anautita se la emportaue es comarques de Lhèida, Santa Maria de Coll, que hè part deth conjunt declarat auviatge mondiau pera Unesco er an 2000. Immediataments dempús se place Santa Maria d'Ar-

ties damb ua inversion de miei milion d'èuros. "Catalonha non pòt desaprofitar cap oportunitat", avertic Montilla. Eth conselhèr de Cultura dera Generalitat, Joan Manuel Tresserras, ahigec que conservar er auviatge "qu'ei car", e donques es administracions an de balhar supòrt as iniciatiues privades coma era qu'aufrís La Caixa. Ath darrèr d'Arties se placen bastisses coma era collegiata de Gerri de la Sal, en Palhars Jussà; Santa Maria d'Àneu, en Palhars Sobirà e eth monastèri de Santa Maria des Franqueses de Balaguer, ena Noguera. Coma ensems, eth pecic mès gran se la empòrte era Val de Boí que, en totau, arreceberà mès d'un milion d'èuros entà asolidar eth sòn auviatge romaníc.

Servei de Biblioteques
Biblioteca de Consultació
i Hemeroteca General

La Caixa s'a comprometut a aportar 500.000 èuros enquiath 2013 en Santa Maria d'Arties

des murs dera fortificacion quan se reforme. "Eth problèma ei que non se place en centre çò que compòrte d'autes patologies". Ei per açò que i a tanti contrafòrts ena bastissa. Non ei er unic temple estecat a un castèth. En Aran n'i a tres mès: Vielha, Vilac e Salar-dú. Çò que ja ei mès insolit ei que parlam de dus castèths. Era tor actuau que se lhèue deuant dera portalada corresponderie ath castèth d'epòca medievau, mès o mens contemporanèu a Santa Maria. Era referència mès anciana que se n'auie dataue de 1283. Ara resulte que s'an trobat indicis que mos hèn a viatjar en temps de manèra vertiginosa. Er arqueleòg se mòstre prudent pr'amor que se hèn pròves de carbòni 14 e s'amien a tèrme diferents investigacions, mès poderie èster que mos remontèssem fòrça sègles à: dilhèu en sègle VIII. "Cau auer en consideracion qu'Arties ère ua zòna de pas fòrça importanta". Ací es castèths non an arren a veir damb es dera termièra que separaue era Catalonha vielha dera naua, ei a díder, es que s'estenien ath long de tota era termièra damb es sarrasins tan freqüenti enes comarques coma eth Palhars o era Segarra. "Sabem qu'es arabs non arribèren en Aran, mès es sègles as que mos an portat es rèstes deth castèth primitiu son ua des epòques mès escuras dera istòria, lèu non n'auem informacion". Ei era epòca ena qué un empèri tan important e poderós coma eth roman desapareish e i a ua disgregacion deth poder molt fòrta. En bèra sòrta, comence çò que poderiem definir coma un prumèr feudalisme en qué uns senhors, o ues comunitats se hèn fòrti enes zònes de pas importants. E Arties ère un d'aqueri lòcs. Deth castèth estant se dominaue ua importanta via romana qu'encara se conserve.

Qui sap se quan començarà era dusau fasa dera restauracion encara poderam descobrir mès secrèts de Santa Maria d'Arties. Ara, mès que jamès, un simbèu d'Aran.

RAMIRO LÓPEZ

RAMIRO LÓPEZ ei un galhec de setanta sies ans originari de Santiago de Compostela, que s'installèc ena Val d'Aran, a on i demore dempús der an 1959. Ramiro López ei picapeirèr e siguec er encargat de talhar a man es cinc centes pèires que conformen era absida recuperada dera glèisa de Santa Maria d'Arties.

per Neus Martí

"Talhè a man sies centes sies pèires"

Com decidic que volie dedicar-se ath mestier de picapeirèr?

Eth mestier que me ven de familha; eth mèn pair ja n'ère en Galícia e mos ensenhèc eth mestier ath mèn frair e a jo. Eth mèn frair e jo auem tostemp trabalhat amassa. Ath principi hègem de picapeirèrs mès, en tot veir que non i auie trabalh, hè trenta cinc ans decidirem de convertir-mos en marmolistes.

De quina manèra recebec era encomana de trabalhar es pèires entara restauracion dera glèisa de Santa Maria d'Arties?

En un inici, es encargadi dera restauracion pensèren en contractar un marmoliste de Lhèida que s'encuèdesse deth trabalh, mès er arquitecte preferic qu'es pèces se talhèssen a man. Quauquarrès arrebrebèc qu'eth mèn frair e jo èrem picapeirèrs e venguèren a prepausar-m'ac. Jo ja hè sies ans que sò jubilat e eth mèn frair partic damb era sua familha a viuer en Galícia, e donques m'encuedé jo solet deth trabalh.

Qué pensèc quan li prepausèren de realizar era encomana?

Era vertat ei que me hec fòrça illusion. Ara, en èster jubilat, è fòrça temps liure e aguest trabalh me balhe era possibilitat de reviuèr eth mèn verdèr mestier, eth de picapeirèr. En non meter-me un limit de temps entà autrejar eth trabalh m'a permetut trabalhar a un ritme pausat, en tot dedicar a cada pèira eth temps de besonh e en tot gaudir de retrobar-me damb es mies origines. A estat ua experiéncia fantastica.

Com se hè entà fabricar a man cinc centes pèires parières?

Entà bastir era absida s'an utilizat cinc centes pèires mès en realitat jo ne hí sies centes sies. Totun, dempús decidiren que profitarien bères pèces que s'auien recuperat pendent es caticacions e açò hec que se redusisse eth nombre de pèires que calie utilizar. Tanpòc èren totes parières, es mès nautes hègen 20 centimètres e era mesura variaue en foncion dera part dera absida qu'aucupauen. Mès de tota manèra, me hí ua plantilha entà cada mesura e d'aguesta manèra se facilitèc fòrça eth trabalh.

D'a on proven era pèira damb era qu'a estat trabalhat?

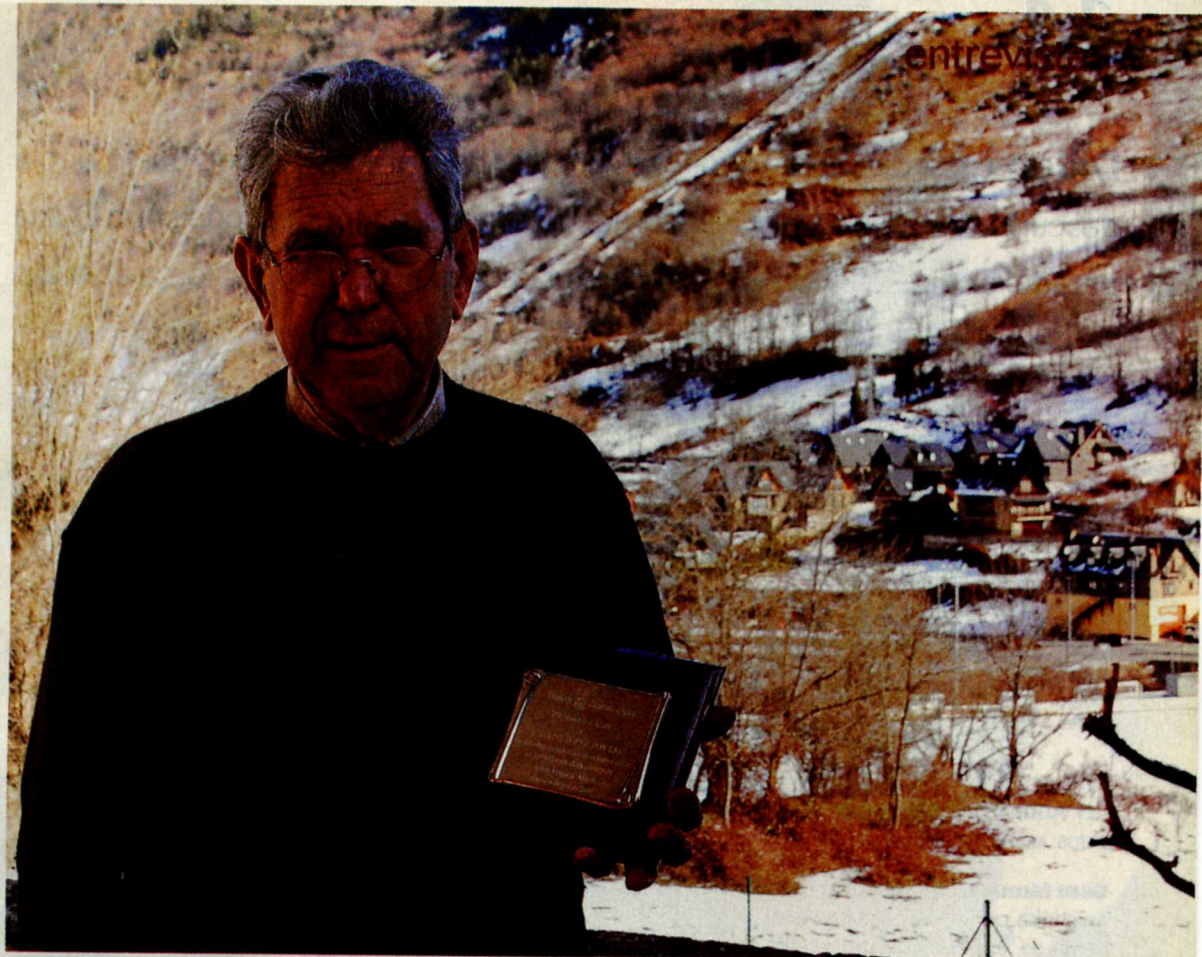
Era pèira que l'amièren de França. Un còp l'auèrem ací vedèrem qu'ère fòrça trincada, mès vist qu'auiem de besonh pèces de diferentes mesures açò non supausèc pas un problèma.

Guaire temps a estat trabalhat damb aguesta encomana?

Me i metí eth dia 21 de gèr deth 2008 e finalizè eth trabalh eth 18 de seteme deth madeish an. De tota manèra, mès, non i è trabalhat ininterrompudaments, donques qu'es setmanes enes qué nheuèc arturè eth trabalh e tanben siguí dehòra uns dies de vacances.

Mos pòt explicar bèra dificultat qu'a agut ara ora de realizar eth trabalh?

È trabalhat fòrça a gost damb aguesta encomana. Dilhèu ua des pògues complicacions que i auec siguec qu'en un principi auien decidit qu'es pèces serien dretes e, quan ja n'auie 246sies de hètes, pensèren que serie melhor que les hèssem arredonides entà pr'amor qu'encastressen melhor ara ora de rebastir era absida. En un primèr moment crederem qu'açò en-

darreririe fòrça eth trabalh, mès ací que i entre eth secrèt professionau e podí solucionà'c fòrça abans deth qu'ère previst. Iarrís!

An estat dures es condicions?

Non, ath contrari! Installè eth talhèr en un petit abitacle a on ancianaments es sacerdots sauvauen era ròba e qu'actuauments s'utilize de magasèm. Era maquina de talhar era pèira l'auie installada en carrèr e profitaue es dies que hège bon entàr talhar e, d'aguesta manèra, es dies que hège mau temps auie trabalh de sobres entà non auer de besonh gèsser deth talhèr.

Auie hèt bèth trabalh similar anterioraments?

Òc, eth mèn frair e jo auem tostemp trabalh atara glèisa. Temps à auem dejà trabalh en tot apraiar bèri autars de glèises dera Val d'Aran e en tot hèr tanben bères restauracions. Bères ues des glèises a on auem trabalh son era de Betren, era de Sallardú o era de Bossòst, per exemple.

Cre qu'era profession de picapeirèr a futur?

Ací non. Coma li è dejà comentat, eth mèn frair e jo hè trenta cinc ans que mos dedicam a hèr de marmolistes pr'amor dera manca de trabalh en nòste sector. De totes manèras i a lòcs a on se recupèrè. M'explicauè un torista de Jaén que venguec a visitar era glèisa que coneish un grop de pica-

peirèrs qu'an montat ua cooperativa e que se dediquen a prètzhèts de restauracion de glèises, principauments romaniques, a nivèu internacionau e qu'eth negòci les foncione fòrça ben.

Qué li semblèc er aumenatge que li hec eth Conselh eth dia dera inauguracion dera glèisa?

Que m'emocionè fòrça. Era vertat ei que non m'ac demoraue ne sabie arren, siguec ua suspresa. Sò fòrça arregrait a tota era gent que m'a permetut realizar aguest prètzhèt, en especiau aa José Antonio Bruna e a tota era gent d'Arties que s'an tostemp mostrat tan amables e an creigut en projecte. A estat un plaser poder recuperar eth mestièr de picapeirèr pendent uns mesi.

Díden qu'eth chofèr d' Alfons XIII, d'origina aranés, siguec qui lo hèc a descurbir er encant d'aguest cornèr luenhan e sustot desconeishut. Quina paradòxa. Aué, eth corredor de cares famoses pera Val qu'ei fòrça abituau.

Era val temps à abandonada e ara desira

per Anna Geli

FÒTOS: ARCHIU SEGRE

Gent famosa, ò gent mediatica. Coneishuda per gèsser enes revistes de mòda, ena television, ena ràdio, e per extension en Internet. Qué ven a hèr "el Juli" en Aran? Era màger part des famosi vien enes mesi d'iuèrn pr'amor der esquí, e der esquí de hons, aguestes que son es activitats preferides. Ja se sap, per exemple, qu'aguesta darrèra, la practique er expresident deth govèrn e tanben eth madeish baile de Lhèida, mès, ei sonque aguest eth motiu que les pòrte a vièr tara Val? Donques levat de bèra excepcion, atau semble èster. Era casa Reiau dilhèu qu'a estat era precursora, pr'amor qu'era majoria des sòn membres qu'an aprenut a esquiar en Baqueira Beret, e aqui, ath cant de Baquèira que i a era sua casa, aumens era des Reis pr'amor qu'era rèsta dera monarquia, que non ei pòga, semble auer cambiat eth sòn lòc de residència per un pòble deth Naut Aran.

Era infanta Elena e Victoria Beckham, que revolucionèc era Val d'Aran damb tot eth :

ada

on glamour.

aran ath dia

Personalitats tan coneishudes coma Belén Rueda, Ana Aznar, Jorge Sanz, José Bono, Pau Donés o Mercedes Milà escuelhen era Val d'Aran pr'amor que i son tranquilli e pòden desconnectar.

Sigue coma sigue que venguec a parar era monarquia ad aquera Val que non ère, ne de luenh, era que coneishem ara. Diden qu'eth chofèr d'Alfons XIII, d'origina aranes, siguec qui lo hèc a descurbir er encant d'aguest cornèr luenhan e sustot desconei-hut. Quina paradòxa. Aué, eth corredor de cares famoses pera Val qu'ei fòrça abituau, desde "cimeres" de cap d'an damb eth Rei, Duran i Lleida, Pujol, Aznar, Bono, Zaplana, Pilar del Cas-

tillo o Rodrigo Rato, per citar-ne quauque uns, enquiara arribada dera Winter Driver Race, ua espècie de carrera de coches de luxe, coma Ferrari, Lotus o Porsche, que se hèc pera carretèra abituau d'entrada en Aran, ei a díder, era nacionau 230, e a on famosi com Julio Iglesias Jr e companhia i participèren. Aqueth dia, es aranesi d'a pè ja notèren que quauqua istòria deuie de passar damb tota aquera ostentacion. Ostentacions tanben en quauque event de mòda e presentacions de mèrques de prumèra linha qu'an arribat a amassar per

exemple en Salardú, en un pòble d'apuprèt 400 abitants, ara crème dera crème deth moment o es mediatrics Daniel Ducruet o Antonia dell'Atte. Mès mòda la seguissen Victoria Beckham, coneguda coma era Spice Pija qu'ara viu en Los Angeles e que quan venguec tara Val demanèc, segontes hònts fidedignes, un patac de perches en otèl a on se lotjave entà plaça-i era ròba que portave tà pògui dies. Ua ròba d'esquí de gamma nauta qu'ei autan d'importanta, tà ua determinada classa social, coma era mèrca dera ròba de carrèr e que

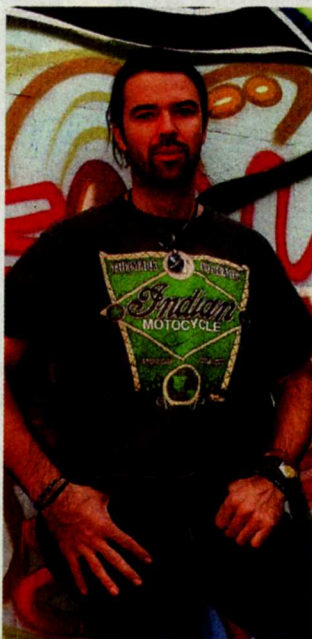
Eth Prince non ven n'era mitat de viatges qu'abans de maridar-se.

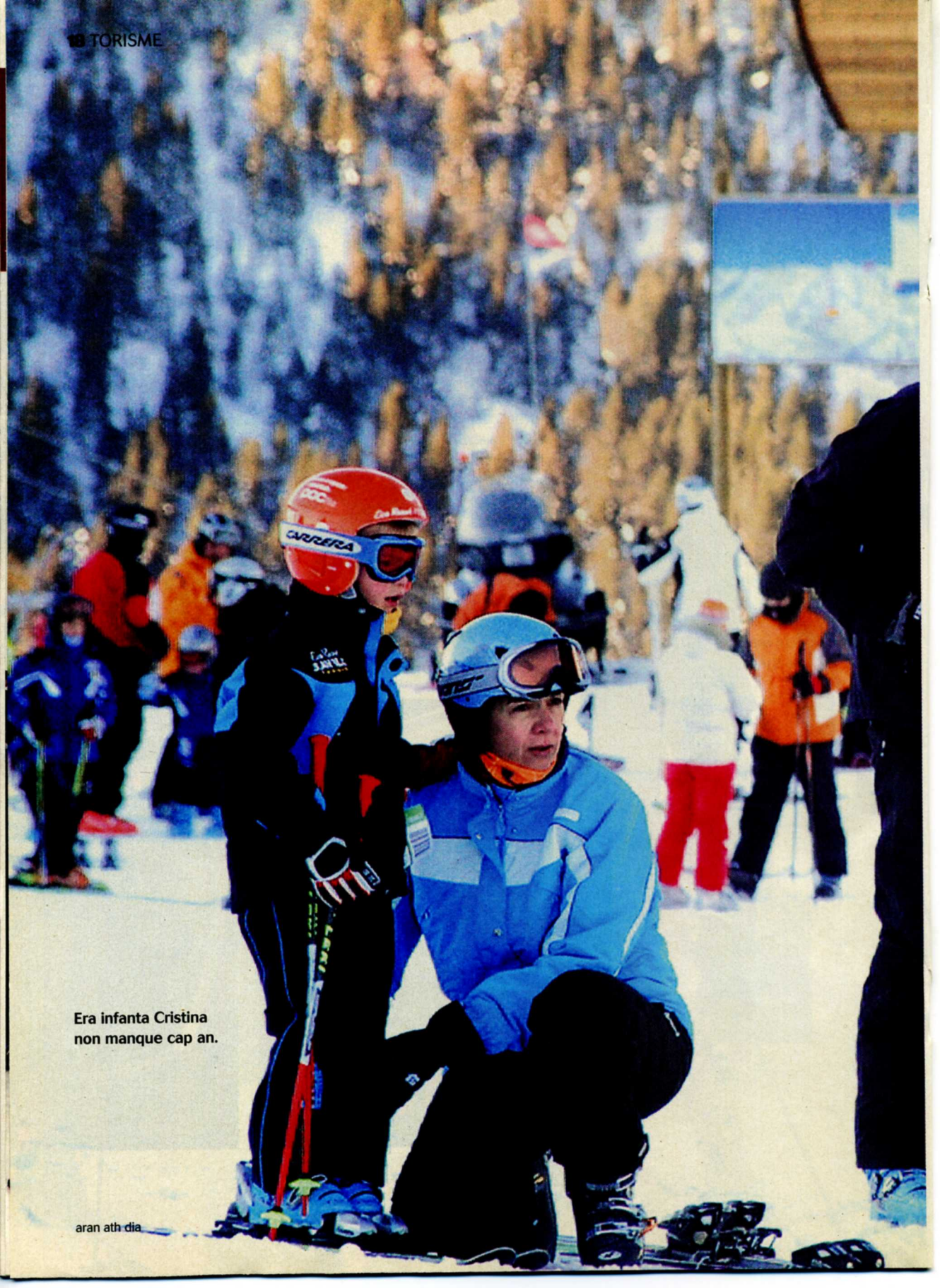
A Aznar se li
resistiren es
esquí. Optèc
per hèr
marcha.

Ana Aznar e Alejandro Agag.

Pau Donés e Belén Rueda.

Era infanta Cristina
non manque cap an.

Es infantes Elena e Cristina son ues incondicionaus de Baqueira e an traspasat era passion pera nhèu as sòns hilhs. Letizia ac sagèc, mès semble que non s'acabèc de trobar a gost ena nhèu.

vire ath torn des 2.000 èuros entà sonque hèr bèra baishada. Tanben trobam mès mòda en Mar Flores, Esther Cañadas, Daniela Cicarelli (era ex de Ronaldo), Mark Vanderloo, o desenhaires coma Roberto Verino.

EN QUINSEVOLH EPÒCA

Actors e presentadors de quauques espaci de television tanben s'í preden, ua des cares famoses mès abituaus ei Mercedes Milà, qu'autan la tròbes en tot esquiar o en tot passejar per un o un aute camin aranés en quinsevolh epòca der an. Belén Rueda (que dejà venguie abans de rodar eth film *Mar Adentro*) o Jorge Sanz, un abituau de hè fòrça ans. Totun, tanben cau díder que fòrça viatges, era màger part des coneishudí que non depenen dera premsa ròsa, ne des mòdes, vòlen passar eth temps desaperebudi e ena mès absoluta tranquillitat, en patz, e ena Val ac trapen. Non i manquen tanpòc periodistes reconeishudi com Angels Barceló, Ana Pastor, Àngel Casas o Luis del Olmo... científics de renòm, mètgés d'equips de futbol, arquitectes coma eth madeish Isozaki, avocats reconeishudi, o directius d'empresas pioneres en Estat, com Javier Contreras, Director Generau dera Johnson and Johnson que soslinhe qu' "era Val ei un lòc espectacular, sustot pera tranquillitat que se despren enes pòbles, ua des causes que mès trapam a mancar ena gran ciutat. Çò que me manque ei poder desvolupar eth mèn trabalh aciu, mès qu'ei dificil pr'amor que non i a ne ua infraestructura entà grops nombrosi de gent". Dilhèu non ei cap eth silenci çò que vien a cercar es esportistes que passen per Aran, senon

mèslèu es condicions geografiques e climatiques entà amiar endauant un entrenament diferent e mès específic deth qué hèn abituament enes sòns lòcs de preparacion, pr'amor qu'era montanha apòrte fòrça auantatges entà un melhor rendiment esportiu. Non i manquen equips de futbol sencèrs coma er Atlètic de Bilbao, o ex jogadors deth Barça coma Gabri, que non è pas guaire profitèc era sua estada en Aran entà gèsser mès reforçat d'ua grèu lesion en jolh en tot caminar e entrenar-se per montanhes nheuades. Ua longa carretera de motoristes coma Gibernau, Lorenzo, Elías o Pedrosa, e ciclistes coma Induráin o Perico Delgado encara non barren tota aguesta lista de personatges que se passègen autan laguens coma dehòra des pistes d'esquí e de hons. Donques que tanben i a auut umoristes coma Josema Yuste e quauque uns des membres deth programa de television de Caiga Quien Caiga. Tanben Pocholo, òc, que dificilaments saberfem ce a on classar-lo, e fin finau, e entà citar-ne quauque un mès, mès non toti es que i manquen, donques Mikel Erentxun o Pau Donés, aguest darrèr un des mès estimadi entre es aranesi pr'amor dera sua fidelitat, proximitat e respècte ath país. E es aranesi? Donques que i a de tot, uns i son fòrça en contacte, ja sigue per dar-les quauqua classa d'esquí, per èster fidèls en bèth restaurant o botiga d'esports o per auferir-les capricis coma aumplir maletèrs de coches de Moët Chandon, e a d'auti donques que ne les va ne les vier, e coma ena casa deth Senhor, opinions a favor e en contra que n' i a entà toti.

JUAN ANTONIO SERRANO

MAUGRAT era grèu crisi economica, Aran a passat damb nòta er examen des hèstes de Nadau. Eth temps acompanhe, mès arrés non vò pecar d'optimista. Eth conselher de Torisme, Juan Antonio Serrano, insistís qu'encara cau trabalhar fòrça entà arténher daurir nau mercats. Eth gran rèpte de futur qu'ei doble: internacionalizacion e desestacionalizacion.

per Anna Sàez

FÔTO: DEFOTO

"S'ena Val vien tanti famosi ei pr'amor que non les shordam e pòden passar inapercebuts"

Aran pòt presumir d'auer un torisme fòrça fidèu.

Qu'ei cèrt. Normauments aguest torisme tan fidèu ei estacat a dusaus residències, mès nosati auem era gran sòrt de compdar damb un aute tipe de clients que repetissen cada an, normauments en iuèrn, ena sason d'esquí. Auem trabalhat fòrça ath long de molti ans e auem arthenhut hèr çò que poderíem definir coma un matalàs de seguretat. Da ua relativa tranquillitat saber que fòrça toristes partissen damb era pròpèu resèrva encargada. Ei er avantatge que te da èster un referent en torisme de nhèu. En Espanha tanpòc non i a tantes destinacions entà escuèlher e s'era gent qu'arribe s'i tròbe ben, repetís. Mès m'agrade inisistir qu'açò passe pera soma de fòrça factors: pes intallacions dera estacion, pera bona aufer-ta ostalèra, pera varietat e qualitat deth

comèrç... Autanplan pera possibilitat de hèr classes d'esquí. Tot compde. Non pòs baishar era garda.

Quin serie eth perfil d'aguesta gent?

Es toristes que mès repetissen son espanhòus, francesi e portuguesi. Enquiara eth mercat espanhòu ère, de luenh, eth mès potent, mès ara eth francés puge fòrça. Non ei per edart: eth mèn departament hè un esfòrç fòrça important entà internacionalizar era Val d'Aran e cercar clients de mès luenh. Pensam qu'encara i a fòrça camin entà recórrer, fòrça trabalh entà hèr. Erosaments, encara non auem tocat tet e podem daurir nau mercats. Sustot, lutam per desestacionalizar eth torisme.

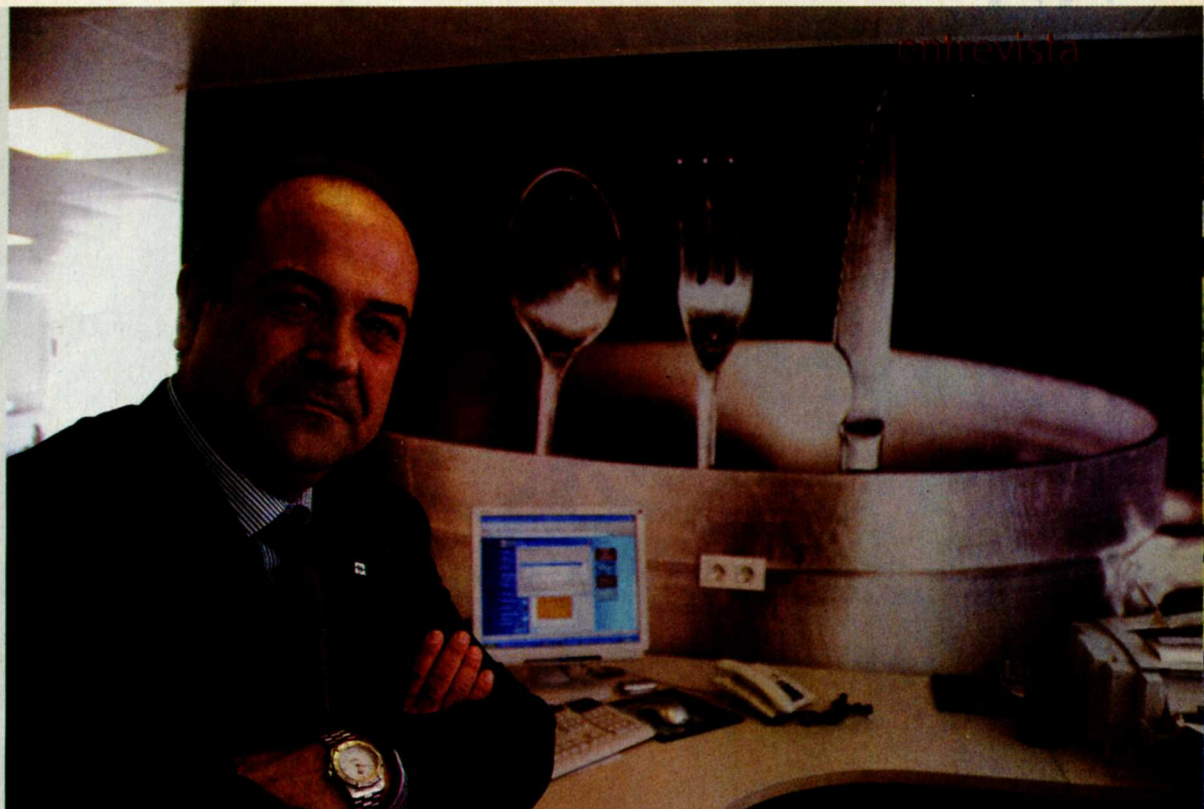
Eth torista d'ostiu ei fòrça diferent?

Eth cèrta manèra, òc. Entà començar en ostiu i a fòrça mès varietat de

destinacions, hèt que hè qu'eth client pogue escuèlher mès. Per sòrt, eth nòste visitant d'ostiu tostemp torne. Mès atau coma eth d'iuèrn se passe ua setmana tà Nadau, sabes qu'er an que ven tornarà ua setmana mès, eth de estiu qu'ei diferent. I a gent que compagine sojorns cuerti en Aran damb vacances en un aute endret, per exemple. Mès qu'èm capinauts de poder díder qu'auem uns visitants fòrça fidèus.

Era gran quantitat de cares coneishudes ajude?

Sense dobte! Jamès poderam pagar eth favor que mos a hèt era Família Reiau espanhòla en tot escuèlher Aran entà passar-i es vacances d'iuèrn. Era promocion qu'an hèt, ja non sonque entara Val, mès entar esquí non la poderies pagar damb cap campanha publicitària. E, per descomptat, non

serie tant efectiva. Ath delà, eri an hèt qu'un viatge s'a democratizat era practica der esquí venguen fòrça personatges coneishudi, hèt que toristicaments ei fòrça interessant, pr'amor qu'a banda de promòir era nòsta destinacion, hèn qu'ath gran public li arribe ua imatge positiva, de qualitat. Per açò nosati èm fòrça contenti damb es personatges deth mon der espectacle que mos visiten, mès tanben damb es representants deth mon deth banc, es politics es esportistes... Toti son importants.

S'a pensat en trèir partit de bèth un d'aguesti famosi e convertir-lo ena imatge d'Aran?

Non, pr'amor que justaments eth secrèt entà qu'aguesta gent vengue ei deishar-les tranquilli. Non podem evitar que venguen paparazzi e les hèsquen fòtos o qüestions incomòdes,

mès es aranesi auem optat per non shordar-les, per deishar-les passar inapercebuts e pensi qu'aguest ei eth secrèt que hè que se senten tant a gost ací. Non mos cau forçar era maquina. Ei melhor permeter-les gaudir d'un cèrt anonim e demostrar-les qu'en Aran se pòt desconnectar. Jo creigui qu'era nòsta tactica a estat acertada.

En comparason damb d'autes zònes deth Pirenèu, es dusaus residències non supausen un problèma grèu.

Òc, eth nòste torisme non a cercat cap referent de creishement pr'amor que portam quaranta ans en tot créisher. Açò non vò pas díder que sigam un modèl, pr'amor qu'ans tà darrèr non se heren es causes tan ben coma mos agradarie. Mès òc qu'èm ua referènci pr'amor qu'auem compaginat era aufèrta ostalèra damb es dusaus re-

sidències. Particularaments pensi que n'i a massa, que se peque d'excès, mès a basa de trabalhar e trabalhar cau arreconéisher qu'auem artenut compensar aguesta aufèrta. Plan segur qu'urbanisticaments auem eth terren fòrça espleitat. Entad ací non mos cau caminar. Mos cau créisher, mès non en urbanizacions. Era desestacionalizacion deth torisme qu'ei ua bona manèra d'agranir mercat sense espetar tant es nòsti recorsi. Malastrosaments, ans ençà non se susvelhaue tant, açò. Ei per aquest motiu que nuanci qu'encara que i age un equilibri deth qué mos podem sènter orgullosos, tanben ei cèrt que i a un excès de dusaus residències. Non patim un problèma tan grèu coma eth qu'afècte a d'autes zònes deth Pirenèu, mès açò non vò díder que non ajam de tier en compde que toti es excèssi s'acaben pagant.

Fidèls ara val

BÈRI EXEMPLES DES TORISTES QUE
TOSTEMP TORNEN

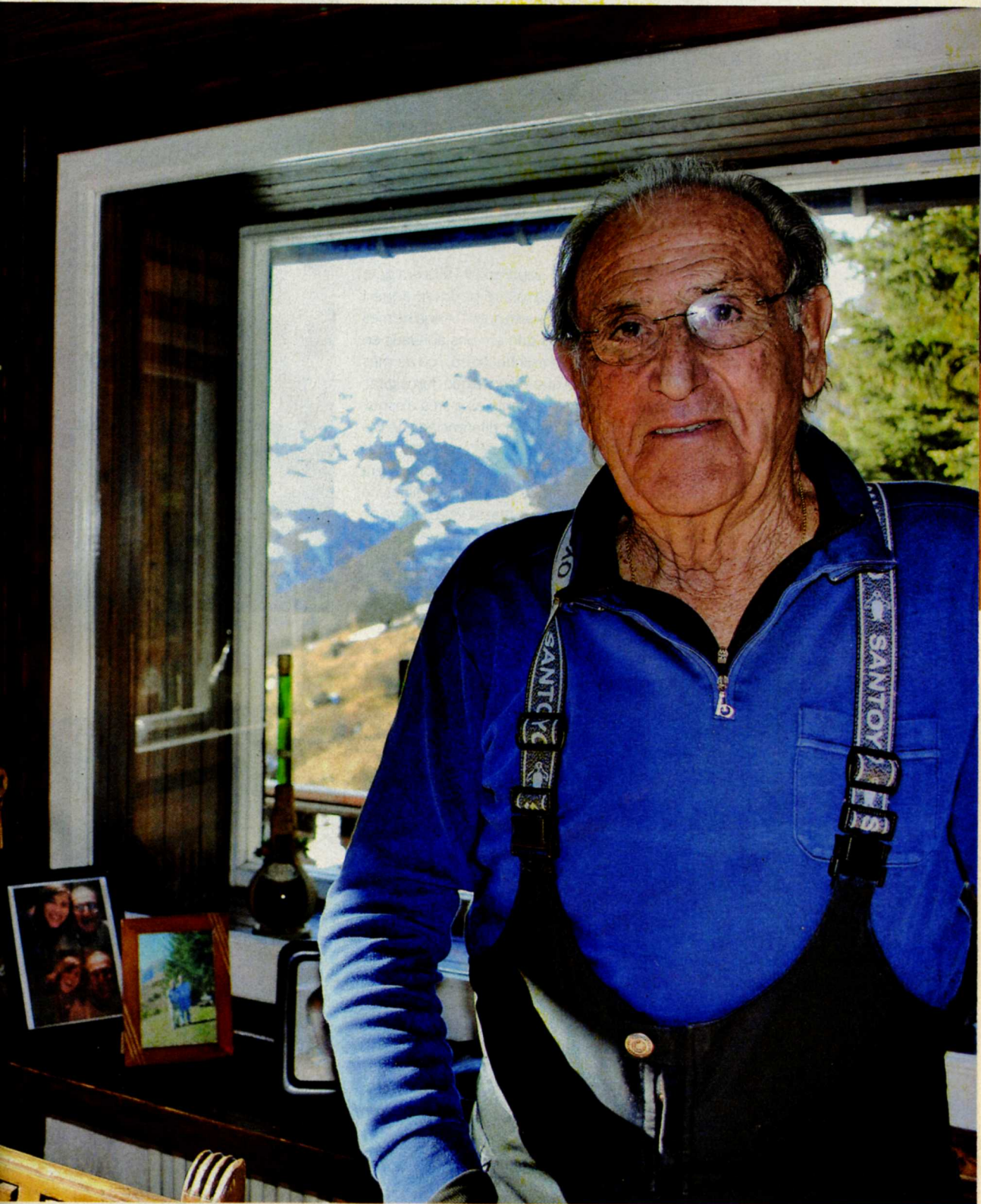
per Anna Geli

Joaquim Bofill Farré

Aguest dentista originari de Barcelona de 88 ans, mès que non les sembla, ven entà Aran dempús des ans 50, autant en estiu coma en iuèrn pr'amor dera bona relacion qu'auie damb amics que trabalhauen temps à en Fecsa, en temps que se hègen toti es barratges d'aigua, Bofill, non manque jamès en Aran. "Eth Montardo dilhèu l'è pujat mès de 25 viatges, e dempús der an 2000 que tostem m'i trapi a bèth un en tot pujar-lo o baishar-lo", soslinhe. Totun, qu'ei un abituau des pistes d'esquí, donques que tanben siguec presi-

dent dera Federacion Catalana d'Esports d'Iuèrn entre eth 66 e eth 77 e de hèt encara contunhe d'esquiar "tot e bèra queiguda, m'agrada fòrça" soslinhe. De hèt conde qu'era darrèra queiguda qu'a auut a estat eth madeish maitin deth dia d'aguesta entrevista, non enten coma li a podut passar. "Pensi que m'a sautat era fixacion" soslinhe. Joaquim, quan ei ena ciutat trape a mens era tranquil·litat, era patz e eth hèt de viuer totauments isolat entre es auets dera sua casa apròp de Baquiera. "Tanben, -soslinhe- rebrembi era missa deth galh de Salardú de hè ans pr'amor qu'ère fòrça ben organizada, damb un pessebre viuient hèt pera gent deth pòble, ere polit de veir".

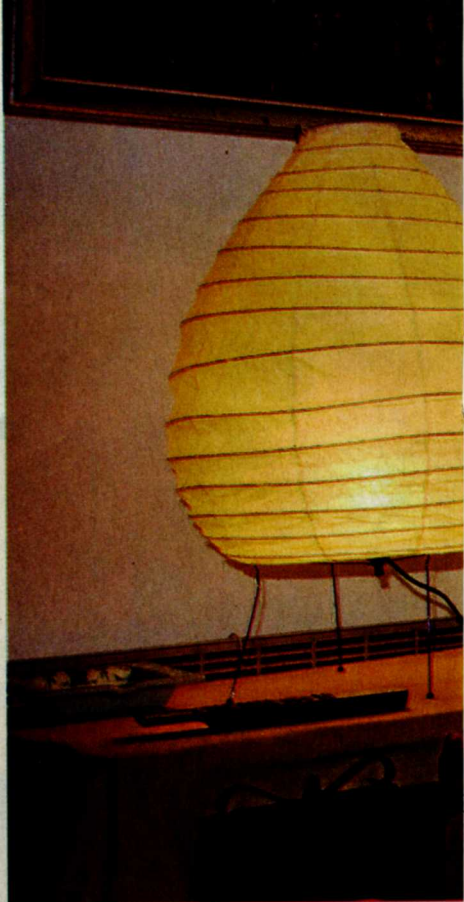

Eth torista d'iuèrn qu'ei fòrça fidèu. Era seguretats que dan es abituaus supause entath sector un matalàs fòrça important en temps de crisi. Ara se cerque era internacionalizacion d'aguest torisme.

Itxaso Elorduy

Ei era responsabla deth diari der Ajuntament de Bilbao, mès que tanben organize events de mòda en aguesta madeisha ciutat, coma era presentacion dera mèrca de mòda Louis Vuitton. Damb eth sòn òme e mainatges comencèren a anar entàs pistes d'esquí franceses de Coterets, mès que fin finau, decidiren de hèr vida ena Val. Ara que i viuen pendent totes es hèstes der iuèrn e totes es dimenjades que pòden, mès que engoan "auem vengut era setmana de dempús des Nadaus

entà non trapar-mos a tota era gent que se desplace pendent aqueri dies, e ac auem notat". Ara ja hè mès de 15 ans que èm uns abituaus en Aran, e soslinhe Itxaso, "çò de mès polit ei que ja coneishem fòrça gent, e evidentaments es pistes d'esquí, tot e qu'era Val, diferenciada de Baqueira, à un encant especiau, mos agraden fòrça toti es pòbles e era gastronomia". E cocludís, "dilhèu en iuèrn non èm massa vida dehòra de casa, mès qu'ena primavera ja podem començar a dinar dehòra ena terrassa toti amassa e es ores de lum mos acompanhen mès ores".

Pilar Casany Pachino e Andrés Peña Muñoz

Agosti barcelonins de Cabrera de Mar vien cada dimenjada e totes es hèstes entara Val, sonque i manquen quan ges bèth inprevist o pr'amor d'un aute viatge de plaser, mès aquerò non ei cap çò de mès abituau. Der an 1973 ençà que son fixes as montanhes e ar encant aranés, a despiet que ath començament coheissen d'auer anat entara estacion d'esquí de Formigal, ara ja no manquen en Baqueira. Atau donc, eth motiu principiau dera sua fidelitat qu'a estat er esquí e per aquera rason se cromperen ua casa en Tredòs enes ans 70. Era sua hilha mès petita a estat batiada en Montgarri e es sòns pairins son aranesi. Non se

pèrden hèstes tradicionaus dera Val coma era romeria de Montgarri o Sant Joan. Dempús de tanti ans d'estada comprenen er aranés a despiet de non parlar-lo. "Portam tota ua vida aciu" soslinhe Pilar. Diden que quan son en casa de Cabrera de Mar trapen a marcar es montanhes d'Aran, que les coneishen totes, mès qu'eth viatge se les hè long, e non comprenen perque era velocitat maxima deth tunèl ei de 60k/h. "Ara gessuda de Barcelona mos cau anar a 80k/h e ara entrada ena Val a 60k/h, que non arribam jamès!". "Dempús de tanti ans venguent tàs pistes de Baqueira-Beret trapam tanben pòga varietat enes restaurants, e auriem de méter eth teletack, que te permet de passar ath telesèra sense auer d'ensenhar cada baishada eth forfait". Totun, soslinhe, "èm enes mielhors pistes de tota Europa de totes es que coneishem e que non son pògues".

Balanç der an 2008

Eth sindic d'Aran, Francés Boya, hè balanç der an 2008 en tot destacar qu'aguest a estat un an plan fructifèr ena accion de govèrn pr'amor qu'a servit entà consolidar, per prumèr còp enes darrèri ans, un projècte definit, clar e planificat entà Aran, que compde damb tres èishi estrategics d'accion: era modernizacion dera economia e eth torisme, er impuls der Estat deth benèster e es politiquas socialas, e era apòsta pera coesion territoriala e es naues tecnologies. Aguesti son entath Sindic es pilars fonamentaus d'un programa d'accion generau que, amassadi jos era defensa fèrma dera identitat dubèrta d'Aran e eth sòn encastre laguens de Catalonha per miei dera reforma dera lei de règim especiauentà aprepondir er autogovèrn e blindar-ne es sues competències e recorsi financers, aurà vigèncià entàs pròpleu ans.

SALUT E BENÈSTER; TORISME E INNOVACION

Boya se compromet a balhar un nau impuls ath projècte de govèrn, a compdar des projèctes encetadi en 2008, que seràn realitat pendent eth pròpleu exercici. En aguest sens, met de relèu, en apartat des politiquas socialas, eth bastiment d'ua naua residèncià assistida, eth desenvolopament des servicis d'atencion domiciliària,

era articulacion d'un espaci sanitari comun damb França e era collaboracion reforçada damb eth sistèma sanitari catalan, e era apòsta per ensenhament e era formacion des joeni e pera politica d'igualtat per miei d'un plan generau dera hemna. Eth torisme compdarà damb un esturment decisiu entath present e futur coma ei un plan estrategic d'accion, que ne determinarà es mesures a préner en tot seguir eth camin recorrut dejà entà arténher era internacionalizacion e desestacionalizacion deth madeish, ath delà de seguir damb era politica de promocion deth comèrc aranés. Atau madeish, er an 2009 mercarà un punt d'inflexion en impuls dera societat dera informacion en sòn sens mès ampli, damb esturments coma eth plan director des naues tecnologies e un projècte audiovisual pròpri entà prebotjar era ràdio e television nacionaus d'Aran.

EMPRESA, ACCION TERRITORIAU E MOBILITAT

Es naues formes de progrès territorial, atau coma era investigacion e era recerca, que neurissen era economia competitiva, compdaràn damb era sotsedença en Aran deth Parc Scientific e Tecnologic Agroalimentari de Lleida, que darà oportunitats de trabalh as emprenedors e joeni empresaris

ACTUALITAT

Eth torisme comp-
darà damb un plan
estrategic d'ec-
on.

deth país. Era vertebracion deth territori aurà tanben especiau relevància damb eth desenvolupament deth Plan Generau de Carretèras Rurals, que suposarà ua injeccion de lèu tres milions d'èuros entà melhorar er hilat des accèssi entàs nuclèus locals en quia er an 2011. Totun, era mobilitat damb transpòrt public a constituït ua prioritat, d'ençà deth primèr moment, damb er increment substancial dera freqüència de pas des busis e era implementacion de nauis servicis, coma era linha dirècta entà Barcelona e eth servici de bus nocturn.

MIEI AMBIENT E PAGESIA

Eth sindic signifiega tanben eth besonh de seguir damb mèis mieis e recorsi entà assegurar un desenvolupament sostenible e era conservacion e gestion equilibrada deth miei ambient, atau coma era survehança dera activitat ramadèra en un entorn naturau de qualitat. Experiències coma era agropacion de ramats, posada peth Conselh Generau aguest ostiu, van dejà en aguesta direccion, atau coma eth condicionament des camins forestaus entà garantir er accès segur entar entorn naturau e era recuperacion des peisheus e melhora paisatgistica, que se harà extensiva as prats de dalh pendent er an que comence.

CULTURA E LENGUA

Era cultura e era lengua son era rason d'èster dera identitat e er autogovern aranesi e pr'amor d'açò, e entà prebotjar tanben un torisme culturau e garantir er accés as expressions artistiques entath conjunt de ciutadans, s'a triplicat era inversion entà conser-

ACTUALITAT

Era activitat ramadèra a de besonh un entorn naturau de qualitat.

var e assoldar eth patrimòni istoric e artistic e s'a dat un saut sense precedents ena consolidacion d'ua ofèrta culturau de qualitat e prestigi per miei d'eveniments coma Aran damb Art. Era lengua a agut ua possada institucionau damb era creacion d'ua linha de condes infantils, que s'amplià entàs lectors juvenils pendent er an 2009, en tot recuperar era activitat deth Conselh entà editar libres de produccion pròpria qu'asseguren era promocion lingüística en aranés des des prumèras edats, ara demora de signar un acòrd generau fòrça remerable en matèria de politica lingüística.

PROTECCION CIVIL

En apartat des servicis publics, eth Conselh seguirà treballant entà melhorar era remassada de lordèras damb era futura dubertura d'ua naua planta de tractament de residus e era adquisicion dejà efectuada de naui veïculs entà renauir era envielhida flòta de camions. A compdar de 2009, se realizarà, per prumèr viatge, era recuelhuda selectiva de residus organics. Per çò que tanh as servicis de proteccion civil e pompièrs, eth Sindic destaque er important acòrd de colaboracion ath que s'a arribat en matèria de sauvaments e escandiment de huecs entre eth Conselh eth departament d'Interior, peth quau era maxima institucion se dotarà 1,2 milions d'èuros en 2009 entà prestar eth servici damb melhors condicions.

COMPROMÍS DAMB ES PERSONES

Boya manifèste qu'en an 2008, eth prumèr entestat intègrament per un

nau executiu, eth Govern deth Conselh Generau d'Aran a metut en marcha tot un conjunt de mesures qu'an comprometet eth prètzhet dera maxima institucion damb es persones a favor deth sòn progrès social e economic e era igualtat d'oportunitats e prosperitat entà totes eres. En tot avertit des dificils moments economics en qué mos trobam, eth Sindic hè referència ara oportunitat d'afrontar era crisi coma un rèpte de país qu'a de servir entà reformular eth desenvolopament deth territòri damb naui modèls de progrès, bastits a compdar era implicacion des sectors afectadi e er ensems des ciutadans que vòlen hèr d'Aran eth sòn projècte compartit.

CONTRA ERA CRISI

Per aquest motiu, eth sindic rebrembe era diligència deth Govern en amiar entà dauant un programa generau entà palliar es efèctes dera crisi e profite entà anunciar tanben era creacion d'un comitè de seguiment dera madeisha presidit peth Sindic e participat dirèctament pes vicesindics Noelia Costa e Juan Antonio Serrano, conselhèrs de Sanitat e de Torisme, respectivament. Aquest comitè ei format per membres deth Govern entà pr'amor de facilitar era prenuda de decisions, a compdar deth quau se crearàn comissions sectoriaus constituïdes damb era participacion des Ajuntaments, es tecnicos deth Conselh Generau e es sectors e interlocutors socials e economics afectadi. Eth sòn objectiu ei arténher coordinacion e colaboracion entre eri e incidir atau en programa d'accion de govèrn que refortilhe Aran des deth punt d'enguarda social, economic e territorial.

ENA ANTARAper **Jusèp Loís Sans**Director deth programa entara
creacion dera oficina Occitan en
Catalonha

Revirades

Ian libres que jamès poderam liéger ena sua version original. E auut ocasion de liéger "El llibre dels fets" de Jaime I eth conqueridor, en ua verscion de Jordi Bruguera. Ei ua adaptacion hèta d'ua còpia de 1343, donques qu'er original non s'a conservat. Tanpòc se sap certament s'era còpia de 1343 ei transcripcion der original o traduccion d'ua version en latin de 1313. Mos referim a epòques enes qu'era elocubracion ei era forma mès caracteristica d'interpretarles. *El llibre dels fets* ei considerat un libre fonamental ena istòria de Catalonha e deth catalan e se fonamenten en bases que mantien molti dubtes

interpretatius. Eth mite de Jaime I coma fundador de Catalonha a d'èster alimentat,... ei de besonh e ei just. Mès cau recapitular cèrtes causes: Jaime I neishec en Occitània, en Montpelhièr e viuèc en Occitània enquia era edat de 6 ans. Non ei bric estranh qu'es sues prumèras paraules siguesen occitan e en tot considerar que se trate d'ua epòca ena qu'era influéncia des trobadors, enes emplaçaments dera noblesa, ei fòrça importanta, segurament Jaime I auèc fòrti contactes formatius damb era nòsta lengua. Era adaptacion divulgativa de Jordi Bruguera manifestè qu'ena version qu'a estudiat i tròbe frases escrites en oc-

cità (tanben en castelhan e francés, lengues que tanben auie contactat Jaime I). E finalament mos aclare qu'entà hèr era adaptacion finau a un catalan mès modern li a calut hèr canvis. En tèxte originau i trape er us freqüent dera conjoncion "qué", "ora" (sense h), och (origen deth nòste òc e qu'er autor a cambiat en "si"), paraules coma "malautia", "feits", "sua",... Non ei dehòra de lòc pensar qu'era lengua dera òbra originau ei occitan, o en tot cas en aqueth temps catalan e occitan èren lo madeish. Cau vesilhar damb es traduccions, surtot entre entre catalan e occitan donques que poden acabar estant ua traïcion.

www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

Pages editors

Garona
Libres
en aranès

Libres en occitan dera Val d'Aran

**Ací que repòse
Nevares**
Pere Calders

Solitud
Víctor Català

**Entre dues
frontèras**
Aitor Carrera

**Caçaires de paraules
ena Val d'Aran**
Roger de Gràcia

**Occitan en
Catalonha**
J. L. Sans Socasau

Sant Salvador, 8 • 25005, Lleida • Tel. 973 23 66 11 • Fax 973 24 07 95

DICCIONARI

A

Abajoèra: nabiu
 Abonatge: abonament
 Agla: àguila
 Aiguavèr: vessant
 Apertier: pertanyer
 Amassar: reunir
 Arbes : arbres
 Arbilhon: arbust
 Arèu: boix grèvol
 Arrat: ratolí
 Arren: res
 Arrès: ningú
 Arribes: ribes del riu
 Arriu: riu
 Arroçàs: penya-segat
 Arrominguères: esbarzer
 Auça: augment
 Aubargèr: boixerola
 Audèth: ocell
 Aupin: alpi
 Aueràs: avellana
 Auerassèr: avellaner
 Auet: avet
 Auviatge: patrimoni
 Avesque: bisbe; *avescat*: bisbat

B

Bastissa: edifici
 Bèra: alguna
 Besonh: necessitat. *Auer de besonh*: necessitar
 Besurp: moixera de guilla
 Bò: bou
 Borruguèr: arç blanc
 Bòsqui: boscos
 Broma: núvol

C

Cabiròu: cabirol
 Calhau: còdol
 Campar: observar
 Can: gos. També es diu *gasset*.
 Cap-arriò: cap-roig
 Carròta: pastanaga
 Casse: roure
 Castèth: castell
 Caulet: cols
 Cauva: cova
 Cede: pèsol
 Cerdèr: cirerer
 Cernalha: sargantana
 Cèrvi: cérvol
 Cèu: cel
 Cistalha: cistell
 Cojardet: carbassó
 Conquest: conca del riu
 Corbassi: corbs
 Cors: curs de l'aigua
 Clauvisses: cloïsses

D

Debit: cabal
 Dejà: ja
 Desnivèu: desnivell
 Dilhèu: potser
 Diuersitat: diversitat
 Dubertura: obertura

E

Èrba: herba
 Esbaussar: esfondrar
 Escara: nou
 Escarèr: noguer
 Especiau: Especial
 Esquiro: esquírol

G

Gai: gaig
 Gargolha: granota
 Gauèc: neret
 Gèr: gener
 Gèu: gel
 Gimbró: ginebró
 Glèisa: església
 Granissa: granit
 Granhoèr: aranyoner
 Garrabusta: arbust

H

Hai: faig
 Higa: figa
 Horat: forat
 Husta: fusta

I

Ion: mussol
 Isolament: Aïllament

J

Jadiment: jaciment
 Jordons: jardins

L

Lac: llac
 Lauaneta: minina
 Lèbe: llebre
 Lèu: avià, de pressa
 Libertat: Llibertat
 Limorca: alga
 Liri: lliri
 Lit: ànec
 Lòc: lloc
 Lúder: brillar
 Lueira: llúdriga
 Luenh: lluny

M

Maitiada: matinada
 Matarràs: matoll
 Mestièr: ofici
 Milhòc: blat de moro
 Mingrana: magrana
 Moracars: aigumolls

N

Nauèth: Recent
 Nhèu: neu
 Nivèu: Nivell

O

Os ròi: os bru

P

Paom: gall fer
 Passavèth: babol
 Passerat: pardal

Panquèra: mostela
 Pèira: pedra
 Peirèra: pedrera
 Peisheus: pastures
 Peishi: peixos
 Perditz/Perdic/: perdiu
 Pibo: pollancre
 Pichust: picassoques
 Pin: pi
 Poric: Pollet
 Poth: gall
 Pramor: ja que
 Prua: pruna

Q

Quauque, quauqua, quauqui...: algun, alguna, alguns
 Que: en alguns casos no té traducció i només indica una afirmació. *Que i a un arramat de lengües*: hi ha una bona colla de llengües.

R

Relampit: llamp
 Relèu: relleu
 Rosèr de ca: gavarrera

S

Sable: arena
 Salimana: salamandra
 Sanglièr: porc senglar
 Sanfoèn: alfals
 Sason: estació de l'any
 Saumet: ase
 Saüquer: Saüc
 Shordar: molestar
 Sonque: només. *Non existís sonque en...* Només existeix...; *pas sonque*: no només
 Soslinhar: assenyalar

T

Taishon: teixó
 Telh: tell
 Teish: teix
 Termièra: frontera
 Terren: terreny
 Telh: til·ler
 Tornejat: envoltar
 Totun: de tota manera, tanmateix
 Transcors: Transcurs
 Trauèssa: travessia
 Trueita: truita de riu

U

Umiditat: humitat
 Usaça: costum
 Utilisar: utilitzar

V

Varat: fossat
 Vèrme: cuc
 Vier: venir
 Viuer: viure
 Vop: guineu

Z

Zòna: Zona

VA DE LENGUA

per Aitor Carrera

Professor de lengua e lingüística occitanes ena Universitat de Lhèida

Bonjorn, es aninòs!

"**Bon dia**, bon an, vos demanam er aninò peth maitin de cap d'an". Aquera qu'ère ua des formules emplegadas pera mainadèra entà demanar era estrea deth dia de cap d'an. Que conten un mot qu'ei *aninò*, ua des pòques paraules que non s'emplegue en d'auti endrets de Gasconha, que podem comparar ath catalan *ninou*. Eth mot *aninò* qu'a patit un fenomèn abituau en aranés: qu'a perdut ua anciana -u finau. Es mots qu'èren acabadi pera sequència finau -òu que sigueren abracats, e ué que son acabadi per -ò. Non impòrte bric era origina de -u. Que desapareish: qu'ei tot. Encara que gesque d'ua anciana -i, que desapareish tanben. Qu'ei per aqueth motiu qu'en aranés didem vò en plaça de vòu (qu'ère estat vòl, coma en lengadocian), o ben *esquiro* en lòc de *esquiro*u (qu'ère estat *esquiro*l). Non ei arren d'excencionau. Aqueth fenomèn qu'ei abituau ena mitat orientau de Gasconha. Qu'ei

Aninò qu'a patit un fenomèn abituau en aranés: qu'a perdut ua anciana -u

corrent en departament de Gers, en des Nauti Pirenèus e tanben en Naut Comenge. Per contra, -òu que se manten enes Lanes, ena Gironda e en Biarn. Mès que i a excepcions locaus ath comportament occidentau e tanben ar orientau. En Baish Ador, per exemple (era zòna gascona mès occidentau que tèrmie damb eth País Basc), qu'existís endrets que diden *esquiro* e vò. E ena zòna tolosana o en Coserans, justaments ath costat d'Aran, que se ditz vòu e *esquiro*u. Mos podem demanar: podem escriuer -òu e prononciar -ò en profit que toti es gascons escriguen parier es madeishi mots? De hèt, que serie mès simple. Tàs aranesi e tàs auti parlants de gascon orientau non serie cap d'esfòrc extraordinari de mèter -u ara fin d'aqueri mots.

DOP
 ARRÒS DELTA DER EBRE

DOP
 AUERÀS DE REUS

DOP
 HORMATGE DETH NAUT URGELH E ERA CERDANHA

DOP
 ÒLI DETH BAISH EBRE-MONTSIÀ

DOP
 ÒLI D'ES GARRIGUES

DOP
 ÒLI CIURANA

DOP
 ÒLI DE TÈRRA NAUTA

DOP
 BODER DETH NAUT URGELH
 E ERA CERDANHA

PRODUCTES CATALANS · ERA ORIGINA EI QUALITAT

IGP
 CEBAT DE VALHS

IGP
 CLEMENTINES DES TÈRRES DER EBRE

IGP
 LANGOÏSSA DE VIC

IGP
 POLHASTRE E CAPON
 DETH PRAT

IGP
 POMA DE GIRONA

IGP
 TRUHS DE PRADES

IGP
 TORRON D'AGRAMUNT

IGP
 VEDÈRA DES
 PIRENÈUS CATALANS

Catalonha ei un país damb ua gran diversitat de productes agroalimentaris. Tanben a, ar encòp, un gran respècte pera tradicion e un decidit esperit innovador. Tot açò hè possible molti productes de qualitat, ligat ath territòri e as processos d'elaboracion. Era Generalitat e era Union Europèa distinguiesen aguesti productes damb es sagèths DOP i IGP.

DOP
 DENOMINACION
 D'ORIGEN PROTEGIDA

IGP
 INDICACION
 GEOGRAFICA PROTEGIDA